

Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Державне управління, 1(15), 33-36.
УДК: 351
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/15-7/9>

Дмитро Рубан, асп.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9724-1377>
e-mail: dinaz11@ukr.net

МУНІЦИПАЛЬНІ ВІДКРИТІ ГРОМАДСЬКІ ПРОСТОРИ (ХАБИ) ЯК ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА КИЄВА)

Досліджено питання виникнення та розвитку відкритих публічних просторів, їхня роль у розвитку світової демократії та процес їх трансформації в сучасні багатофункціональні майданчики для розвитку громадянського суспільства та комунікації.

Проаналізовано український досвід зі створення відкритих громадських просторів (хабів) та концепції їхньої діяльності в таких містах, як Львів і Вінниця. Опрацьовано процес створення та розвитку відкритих громадських просторів (хабів) у місті Києві, їх технічне та конструктивне оснащення. Детально описано концепцію та напрями діяльності, що реалізуються на базі хабів у місті Києві в розрізі різних цільових аудиторій. Наведено приклади заходів, що вживаються на базі муніципальних відкритих громадських просторів.

Розглянуто процес організації діджитал-комунікації між владою та інститутами громадянського суспільства як основний напрям подальшого розвитку неурядового сектору через створення єдиних порталів, що надають сервіси для неурядових організацій. Детально описано принципи використання порталу інститутами громадянського суспільства.

Окрему увагу приділено правилам користування муніципальними відкритими громадськими просторами, що встановлюються, з метою дотримання балансу між всіма потенційними користувачами та неможливістю політизації такого інструменту громадської участі, як відкриті громадські простори (хаби).

У висновках наголошено, що з часом відкриті громадські простори (хаби) повинні стати центрами суспільного життя мікроромад та забезпечити розвиток та вдосконалення прямих комунікацій між владою та жителями з метою розбудови демократичного суспільства.

Ключові слова: відкриті громадські простори, громадотворення, діджитал-комунікації, інститути громадянського суспільства, інструменти громадської участі, неурядові організації, публічні простори, хаби.

Вступ. Виклад основного матеріалу. Активний розвиток громадянського суспільства в Україні дає поштовх до імплементації найкращих світових практик залучення громадян до процесів розроблювання та реалізації муніципальних політик. Одним із кейсів, що на сьогодні активно реалізується в Україні, є процес створення спільних майданчиків для комунікації. Різні громади визначають свої поняття для таких майданчиків: це й "відкритий простір", "громадський простір", "публічний простір" або "відкритий громадський простір".

Проте такі інституційні форми комунікації є не новим поняттям. З історії відомо, що публічний простір є однією з ключових категорій розуміння урбаністичного способу життя і демократичного міського управління. Від часу виникнення в античній Греції демократії як способу управління полісом він ототожнюється з містом: як зі спільнотою повноправних громадян, так і з простором, у якому ці громадяни існують як політичні істоти. Основним призначенням просторів були необмежені соціальні інтеракції, що сприяло вільному обміну думками і підтримці політичного балансу в державі й не давало змоги посадовим особам полісу узурпувати владу [6].

Публічний простір, безумовно, дуже важливий елемент соціального і культурного життя будь-якого соціуму. Для людини як соціальної істоти характерним є спілкування і проведення вільного часу поза межами свого помешкання, тобто за межами своєї приватної власності. Відповідно, людина на власний розсуд обирає, як саме їй проводити вільний від роботи час, особливо у просторах міста. Взаємодія людей на міській території позитивно позначається на розвитку і житті всього міста загалом. Відсутність таких територій обмежує соціальну активність, не дає людям можливості реалізовувати свою потребу в соціалізації [4].

Такими майданчиками комунікації мешканців можуть виступати парки, сквери, культурні об'єкти, бібліотеки

тощо. Усі публічні простори можна розділити на відкриті, які є частиною міського ландшафту, і закриті, розташовані всередині приміщень або на ізольованих територіях.

Проте в цьому дослідженні хочемо зосередити свою увагу на такій новій для України інституційній формі, як відкриті громадські простори (хаби).

Джерела. Для України діяльність муніципальних громадських просторів (хабів) є відносно новим явищем у процесі розвитку місцевої демократії. Загалом такий механізм громадської участі досі не впроваджено в усіх територіальних громадах та містах з огляду на різні чинники, зокрема й через нерозуміння представниками органів місцевого самоврядування специфіки їх створення та різноманітності підходів, що можуть впроваджуватися.

Дослідженням громадського простору міста у розрізі використання та вдосконалення займалося багато закордонних та вітчизняних вчених: С. Н. Арапов, С. Ф. Васильчикова, П. Велев, А. А. Кувшинов, В. А. Лавров, Б. Мейтленд, І. В. Писарский, З. В. Харитонова, В. Т. Шимко

Шляхи правового регулювання публічного простору вивчали, зокрема, О. Резніков, О. Ковтун, І. Баликін. Проблемам термінологічного визначення поняття публічного простору та його елементів приділяли увагу у своїх роботах С. Несинова, О. Солоненко та інші вчені.

Методологія. Під час дослідження використовувалися комплекс методів: теоретичний – індукція, узагальнення; системний та бібліографічний аналіз; визначення змісту вихідних дефініцій досліджуваного категорійно-понятійного апарату; синтез.

Метою дослідження є опрацювання процесів впровадження такої інституції, як відкритий громадський простір (хаб) у громадах України та аналіз концепції і напрямів діяльності функціонування відкритих громадських просторів (хабів) у місті Києві.

Результати. Сьогодні громади активно розвивають напрям створення технічно обладнаних, відкритих, інклюзивних приміщень – відкритих громадських просторів (хабів), що стають осередками громадської активності, центрами суспільного життя громад. Проте треба розуміти, що просто збудувати та обладнати простір є недостатнім, щоб назвати його громадським, він повинен втілювати демократичні цінності та принципи. Головна ціль та призначення такого місця – це надання можливості громадянському суспільству взаємодіяти та комунікувати між собою та з представниками влади. Такі простори передусім повинні ставати таким умовним "єдиним вікном" з напрацювання спільних проєктів, вирішення проблемних питань між владою та громадянським суспільством.

Загалом у Європі активно триває процес створення нових або модернізації наявних громадських просторів. Наприклад, у Магдебурзі в Німеччині із занедбаної промзони завдяки синергії влади та соціально відповідальної громади було створено відкритий громадський простір, який поєднує у собі громадську бібліотеку та місце для безкоштовного проведення різних заходів (лекторії, тренінги, зустрічі тощо) з метою напрацювання спільних рішень щодо розвитку громади [9].

Така практика активно розвивається й у містах України, ми маємо велику кількість створених відкритих громадських просторів (хабів), але найчастіше їх створення є приватною справою, муніципальна влада не активно фінансує такі ініціативи. Проте невеликий рух в цьому напрямку все ж є, зокрема, у Львові визначено важливість облаштування таких публічних просторів на базі бібліотек. Ці кроки забезпечують подвійну результативність, надають "друге життя" бібліотекам та створюють комфортні локації для спілкування та напрацювання проєктів жителями міста.

Першим в Україні муніципальним громадським простором, зосередженим на розвиток громадянського суспільства, став хаб "Місто змістів" у Вінниці, який було створено у 2018 році. "Місто змістів" сьогодні є центральним осередком і справжнім драйвером соціальної активності у Вінниці. В основі діяльності лежить ідея грамотного міжсекторального діалогу між громадськими активістами, місцевою владою та бізнесом. Важливою підправною точкою для розвитку хабу "Місто змістів" стало укладання навесні 2018 року угоди з Проєктом ПРОМІС про фінансову підтримку хабу в межах Фонду підтримки ініціатив із демократичного врядування та розвитку. З експертною підтримкою Проєкту ПРОМІС для хабу було додатково розроблено стратегію розвитку, брендингову платформу та комунікаційну стратегію, а також розпочато роботу з розроблювання бізнес-плану, концепція якого передбачає самокупність діяльності інституції.

Загальною організаційною стратегією визначено не лише місію, цінності й принципи взаємодії "Міста змістів", а й сформульовано чіткі завдання та ключові пріоритети, окреслено основні напрями роботи хабу. Ними стали: взаємодія громади із владою, а також розвиток потенціалу громади й пошук глобальних змістів [7].

Розвиток муніципальних хабів активно відбувається і в місті Києві. Міська влада поставила перед собою амбітну мету зі створення 10 районних відкритих громадських просторів (хабів) та одного загальноміського. Така потреба зумовлена великою кількістю жителів у межах районів міста Києва. До прикладу, за даними Головного управління статистики, у місті Києві в межах Оболонського району постійно проживає більше ніж

314 тис. осіб, у межах Деснянського району – більш як 364 тис. осіб і так далі. [8] Отже, бачимо, що чисельність жителів одного району столиці перевищує населення обласних центрів України. Станом на вересень 2021 року в місті Києві створено два районних громадських простори (хаби) в Оболонському та Шевченківському районах. Відповідно до концепції такі простори повинні стати центрами суспільної активності жителів району. Окрім загальновідомої практики використання таких приміщень на безоплатній основі неурядовими організаціями, на базі "VcentriHub" діє безкоштовна фінансова та юридична консультація для інститутів громадянського суспільства. Загалом концепція роботи хабу поділена за цільовими аудиторіями, серед яких:

- інститути громадянського суспільства, організації громадської активності, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку тощо;

- молодь, студентське та шкільне самоврядування;
- люди похилого віку;
- люди віком від 35 до 60 років включно;
- активісти.

Щодо кожної цільової аудиторії розроблено чіткій набір інструментів щодо залучення їх до комунікації, розвитку, підвищення навичок та інтегрування в активний соціум.

За результатами соціологічного дослідження "Пульс столиці", що проводилося на замовлення Департаменту суспільних комунікацій виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), на запитання "Чи потрібно в місті створювати відкриті громадські простори?" "Так" відповіли 79,5 % опитуваних [5]. Тобто бачимо, що фінансування створення відкритих громадських просторів (хабів) є виправданим кроком та підтримується більшістю жителів міст

"VcentriHub – це ресурсний центр з підтримки діяльності та вдосконалення інструментів громадської участі. На базі відкритих громадських просторів можна ініціювати використання того або іншого інструменту участі (подати проєкт у межах громадського бюджету, подати петицію, отримати методичні матеріали та приклади документів щодо проведення громадської експертизи, громадських слухань, звернень громадян тощо). До того ж працівники хабу можуть здійснити попередню перевірку підготовлених документів, проконсультувати щодо правильного їх заповнення або представники міської влади не повертали такі документи ініціаторам на доопрацювання. Також громадський простір активно використовується як ресурсний центр для органів самоорганізації населення. Проводиться консультування щодо створення нових органів самоорганізації та здійснюється підтримка діяльності тих, що вже існують. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку та житлово-будівельні кооперативи також активно залучаються до спільної роботи. Зокрема, на базі хабів постійно проходять тренінги щодо створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, роз'яснення повноважень такого органу тощо. Для представників таких інституцій на постійній основі муніципальна влада роз'яснює процедури отримання співфінансування на розв'язання тих або інших проблем.

Розвиток молодіжного руху є одним з важливих напрямів діяльності міської влади. На жаль, на сьогодні в місті маємо дефіцит муніципальних просторів, що можуть використовуватися шкільним та студентським самоврядуванням для проведення власних заходів та реалізації власних проєктів. Тому мережа відкритих громадських

ких просторів "VcentriHub" – це також офіси (локаціями) шкільного та студентського самоврядування.

Для мешканців відповідних районів важливо розуміти пряму потребу в таких муніципальних майданчиках, тому на базі хабів активно реалізуються такі проєкти, як "Школа правової освіти", у межах якої Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги безкоштовно здійснює консультування мешканців та проводить різні воркшопи та семінари; курси з цифрової грамотності для осіб похилого віку, межах навчання слухачі опановують базові навички користування персональним комп'ютером, смартфоном, знайомляться з електронними сервісами, що діють у місті (Helsinki, електронний квиток тощо) та електронними інструментами громадської участі; організація спільного перегляду різних мотивуючих українських фільмів; проведення майстер-класів, зустрічей, семінарів, воркшопів тощо і звичайно це організація прямого контакту районної влади з жителями (проведення спільних зустрічей, прийом громадян тощо).

Але все ж таки потрібно чітко усвідомлювати, що передусім такі відкриті громадські простори покликані зміцнити інституціональну спроможність неурядового сектору. Відповідно до типового положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, основними завданнями консультативно-дорадчого органу є:

- сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;
- сприяння врахуванню органом виконавчої влади громадської думки під час формування та реалізації державної, регіональної політики;
- сприяння залученню представників заінтересованих сторін до проведення консультацій із громадськістю та моніторингу результатів формування та реалізації державної, регіональної політики;
- проведення відповідно до законодавства громадського моніторингу діяльності органу виконавчої влади;
- підготування експертних пропозицій, висновків, аналітичних матеріалів із питань формування та реалізації державної, регіональної політики [3].

Тому було прийнято рішення на базі кожного районного хабу планувати окреме приміщення для потреб районної громадської ради, на базі міського для громадської ради при виконавчому органі Київської міської ради (Київській міській державній адміністрації). Такі кроки роблять громадські ради більш незалежними, забезпечують публічність їхньої діяльності та допомагають у реалізації важливих проєктів.

Для належного функціонування всіх цих напрямів у відкритих громадських просторах було створено "Палатформу інститутів громадянського суспільства" <https://vcentri.com/>. Основною складовою платформи є Реєстр інститутів громадянського суспільства. На сьогодні будь-яка організація, зареєструвавшись на порталі, отримала можливість безкоштовно використовувати приміщення "VcentriHUB" для проведення заходів, зборів членів організації, отримання бухгалтерських та юридичних консультацій. Для реєстрації на порталі неурядова організація надає таку інформацію:

- реєстраційні дані;
- актуальні контакти;

- сферу діяльності;
- локалізацію діяльності;
- зазначає, чи має статус прибутковості;
- кількість членів організації;
- реалізовані ініціативи в місті Києві;
- фінансовий звіт (за попередній рік).

Для реєстрації обов'язково організація повинна завантажити копії статуту, довідки неприбутковості, які не є публічними, а використовуються лише модераторами для належної перевірки достовірності інформації та для надання певних сервісів.

Зареєструвавшись один раз, організація отримує логін та пароль, з використанням якого надалі користуватися всіма сервісами.

За рік роботи порталу зареєструвалися більше ніж 140 організацій, що проводять активну діяльність на території міста Києва [1].

Конструктивно кожний відкритий громадський простір має велику залу для проведення заходів, зону коворкінгу, конференц-кімнату, портал дає можливість обрати необхідний відкритий простір, конкретну дату та вільний час. Уся інформація доступна в режимі онлайн, що забезпечує цілковиту прозорість та викликає довіру в неурядових організацій до процесу.

З 2020 року неурядові організації, зареєстровані на порталі, можуть безкоштовно отримати юридичну, бухгалтерську консультацію та сприяння у підготовці грантових запитань. Сервіс надає можливість організаціям описати проблему, обрати день та час, коли вони хочуть отримати консультацію. У разі якщо фахівець може надати відповіді онлайн або за телефоном, вони відразу надаються, в інших випадках відбуваються прями зустрічі у приміщеннях хабів.

Саме ця платформа надає можливість проведення онлайн-бронювання хабів для проведення заходів.

Говорячи про безліч можливостей "VcentriHub", слід зазначити й ті механізми, які були застосовані для того, аби дотримуватися балансу між усіма потенційними користувачами та не дозволити політизувати цей інструмент. З цією метою напрацьовано перелік заходів, які заборонено проводити в хабах, серед яких:

- політичні та партійні події;
- релігійні події;
- комерційні заходи (можливе проведення лише на платній основі);
- заходи, які не відповідають чинному законодавству;
- заходи, які пропагують асоціальні явища (тютюнопаління, алкоголь, наркотики тощо);
- заходи, організатори яких раніше порушували правила користування приміщенням Хабу.

Також напрацьовано особливі правила використання відкритих громадських просторів депутатами Київської міської ради та Верховної Ради України, які передбачають можливість проведення звітування перед громадою, навчання та проведення інших заходів неополітичного характеру. Організаторам таких заходів забороняється використовувати політичну символіку, агітацію, антиагітацію. Кожна середа в "VcentriHub" є днем проведення заходів структурними підрозділами міської ради, днем проведення прийомів громадян публічними службовцями, що дозволяє кожному киянину мати можливість поспілкуватися з представниками міської влади, реалізувати власні ініціативи та вирішити проблемні питання, що з'являються [2].

Дискусія та висновки. Відкриті громадські простори (хаби) є інноваційним інструментом розвитку потен-

ціалу громадотворення на місцях, незважаючи на те, що для нас така форма організації просторів у тій чи іншій формі відома з часів давньої Греції. Проте, оскільки такі простори є універсальними, кожна громада може ставити свої завдання перед такими майданчиками та визначати концепцію їхньої діяльності. Загалом з часом хаби повинні ставати центрами суспільного життя мікрогромад та забезпечувати розвиток та вдосконалення прямих комунікацій між владою та жителями з метою розбудови демократичного суспільства. У межах цього дослідження не описано та не проаналізовано залучення бізнесу для комунікації та співпраці між владою та громадськістю. Тому цей напрям є перспективним для подальших досліджень, оскільки дієвий розвиток демократії можливий у поєднанні не лише влади та громади, а влади, громади та бізнесу.

Список використаних джерел

1. Платформа інститутів громадянського суспільства. URL: <https://vcentri.com/>
2. Положення про відкриті громадські простори комунального підприємства Київської міської ради "Центр публічної комунікації та інформації". URL: https://vcentri.com/load/131/media/277_3ce39696237f96c293cfd50c1e57bf0fb8688dcb.pdf
3. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. *Постанова Кабінету Міністрів України* № 996 від 03.11.2010 (з наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>
4. Сеvрук О. Публічний простір як об'єкт правового регулювання. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2017/sevruk.pdf>
5. Соціологічне дослідження щодо участі громадян у формуванні та реалізації державної політики "Пульс столиці". URL: <https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/6450.pdf>
6. Тищенко І. М. Міський публічний простір: підходи до визначення. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149247452.pdf>

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Public Administration, 1(15), 33-36.
UDC 351+005.1+342.511.1
DOI: doi.org/10.17721/2616-9193.2022/15-7/9

Dmytro Ruban, postgraduate stud.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9724-1377>
e-mail: dinaz11@ukr.net

MUNICIPAL OPEN PUBLIC SPACES (HUBS) AS INNOVATIVE TOOLS FOR THE DEVELOPMENT OF LOCAL DEMOCRACY (THE EXAMPLE OF THE CITY OF KYIV)

The questions of the emergence and development of open public spaces, their role in the world democracy development and the process of their transformation into modern multifunctional platforms for the development of civil society and communications are studied.

The Ukrainian experience of creating open public spaces (hubs) and the concept of their activity in such cities as Lviv and Vinnitsa were analyzed. The process of creation and development of open public spaces (hubs) in Kyiv and their technical equipment are studied. There is a detailed description of the concept and directions of activities realized on the basis of hubs in Kyiv in the context of different target audiences. In article there are examples of events held on the basis of municipal open public spaces.

The author describes down the process of organizing digital communications between city authorities and civil society institutions as the main direction of further development of the non-governmental sector, through the creation of unified portals, providing services for NGOs. The principles of using the portal by civil society institutions are described in detail.

The article pays special attention to the rules of use of the established municipal open public spaces in order to maintain the balance between all potential users and not to politicize such public participation tool as open public spaces (hubs).

It is concluded that, over time, new public spaces (hubs) should become the centers of the social life of micro-communities and ensure the development and improvement of direct communication between the city authorities and residents in order to develop a democratic society.

Keywords: open public spaces, society, digital communications, civil society institutions, public participation tools, non-governmental organizations, public spaces, hubs.

7. Хаб "Місто змістів" — вінницька платформа для розвитку міста. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12063>

8. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 липня 2021 року та середня чисельність у січні-червні 2021 року. URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=1123%26lang=1>

9. Ярлюкова О. Громадський простір – для людей: досвід Німеччини. URL: <https://rubryka.com/ru/article/gromadskiy-prostir-dlya-lyudej-dosvid-nimechchyny/>

References

1. Platforma instytutiv hromadianskoho suspilstva. – Retrieved from: <https://vcentri.com/>.
2. Polozhennia pro vidkryti hromadski prostory komunalnoho pidpriemstva Kyivskoi miskoi rady "Tsentri publichnoi komunikatsii ta informatsii". (2021) – Retrieved from: https://vcentri.com/load/131/media/277_3ce39696237f96c293cfd50c1e57bf0fb8688dcb.pdf.
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky" vid 03.11.2010 № 996 (z nastupnymy zminamy). – Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.
4. Sevruk O. (2017) Publichnyi prostir yak ob'ekt pravovoho rehulivannia. – Retrieved from: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2017/sevruk.pdf>.
5. Sotsiolohichne doslidzhennia shchodo uchasti hromadian u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky "Puls stolytsi". (2020) – Retrieved from: <https://docs.google.com/viewer?embedded=true&url=https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/6450.pdf>.
6. Tyshchenko I. M. (2015) Miskyi publichnyi prostir: pidkhody do vyznache. – Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/149247452.pdf>.
7. Khab "Misto zmistiv" — vinnitska platforma dia rozvytku mista (2020). – Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/12063>.
8. Chyselnist naselennia (za otsinkoiu) na 1 lypnia 2021 roku ta serednia chyselnist u sichni–chernvi 2021 roku. – Retrieved from: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=1123%26lang=1>.
9. Iarlykova O. (2018) Hromadskiy prostir – dlia liudei: dosvid Nimechchyny [Public space for people: the experience of Germany]. – Retrieved from: <https://rubryka.com/ru/article/gromadskiy-prostir-dlya-lyudej-dosvid-nimechchyny/>

Отримано: 03.12.2021
Ухвалено до друку: 29.12.2021
Опубліковано: 31.01.2022